

*Світлана Василівна Бобровник,
завідувач кафедри теорії
та історії права та держави
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, професор
ORCID: 0000-0002-9225-8871*

ПРАВОВІДНОСИНИ У СФЕРІ ПРАВОВОГО КОНФЛІКТУ ТА КОМПРОМІСУ: ОСОБЛИВОСТІ, ЗМІСТ І ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Постановка проблеми. Становлення і функціонування сучасного суспільства та державності нерозривно пов'язані із загостренням, розгортанням та розв'язанням різноманітних протиріч і суперечностей. Вони мають політичний, соціальний, економічний, правовий характер. В умовах сьогодення в Україні є наявним воєнний конфлікт, що спровокований бойовими діями РФ. У конфліктних ситуаціях, що виникають між суб'єктами у різноманітних сферах життєдіяльності суспільства, одним із шляхів вирішення є досягнення компромісу в соціальних правовідносинах. Неоднозначність розуміння особливостей, змісту та правової природи компромісних і конфліктних правовідносин зумовлює своєчасність та актуальність дослідження цих категорій.

Таким чином, актуальність комплексного дослідження феноменів компромісних і конфліктних правовідносин зумовлюється відсутністю спеціальних досліджень поняття, особливостей, змісту та природи цих категорій, перспективністю використання на практиці компромісних правовідносин для подолання конфліктних ситуацій.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичною основою дослідження компромісних і конфліктних правовідносин слугували праці вчених-юристів, які певною мірою стосувалися цих проблем. Йдеться про наукові ідеї Л. Білоконенко, О. Білошенко, І. Ващенко, В. Жимірова, Л. Кривцової, В. Іванова, М. Новікової, І. Погрібного, О. Тихомирова, Г. Усатого. Не применшуючи ролі та значення ідей і концепцій, обґрунтованих у працях цих вчених, спробуємо акцентувати увагу на малодосліджених аспектах проблематики компромісних і конфліктних правовідносин, визначивши за мету дослідження аналіз особливостей змісту та практичного значення правовідносин у сфері правового конфлікту і компромісу.

Основні результати дослідження. У сучасній юридичній науці конфліктні правовідносини забезпечують уникнення деструктивних соціальних явищ, їх наслідків, гарантування вирішення складних соціальних ситуацій. Саме тому зростає актуальність розробки фундаментальних наукових засад аналізу конфліктних правовідносин, вдосконалення правил конфліктної взаємодії у багатоманітних сферах суспільного життя [1, с. 3].

Аналізуючи різні наукові підходи щодо розуміння конфліктних правовідносин, можна зробити висновок, що найбільш поширеними є такі:

– *конфліктний підхід*, відповідно до якого конфліктні правовідносини розглядаються як конкретно-суб'єктний вираз загострених у правовому відношенні суперечок, що набувають за певного поєднання юридичних фактів форми правового спору.

За такого підходу соціальне призначення конфлікту полягає у швидкому та ефективному усуненні неузгодженостей на основі застосування норм права;

– *діяльнісний підхід* передбачає відкриту боротьбу сторін (учасників). Прихильники мотиваційного підходу розглядають конфліктні правовідносини як процес, що включає не лише ситуацію відкритої боротьби, а й те, що передує цій боротьбі, увесь процес взаємодії сторін конфлікту. У ві-

тчисняній літературі перший підхід іноді називають вузьким, а другий – широким трактуванням конфліктних правовідносин [2, с. 22]. На нашу думку, більш доцільним є застосування другого підходу до сутності конфліктних правовідносин, оскільки в цьому випадку відбувається врахування взаємодії учасників конфлікту від початку існування протилежностей між ними до післяконфліктних відносин;

– *матеріальний підхід*, який заснований на позиції, що конфліктні правовідносини являють собою особливий вид матеріальних охоронних правовідносин між його суб'єктами, які виникають у зв'язку з відкритою протидією суб'єктів права на шляху реалізації своїх прав, свобод, інтересів, що створюється поза юрисдикційним процесом. Цей спір може бути врегульованим у судовому або позасудовому порядку;

– *формальний (процесуальний) підхід* обґрунтовує позицію, згідно з якою конфліктні правовідносини є виключно процесуальним явищем і виникають лише після звернення одного із суб'єктів спору до суду із позовною заявою [3, с. 215]. Проте, на нашу думку, в даному випадку слід вести мову не про конфліктні правовідносини, а про правові спори, оскільки відбувається трансформація юридично значущих дій в юридичні факти.

У контексті нашого дослідження необхідно спинитися й на характерних ознаках, які притаманні конфліктним правовідносинам.

Виходячи із існуючих підходів щодо розуміння конфліктних правовідносин та їх ознак, спробуємо виділити найбільш притаманні їм риси: по-перше, предметом виступають соціальні або матеріальні цінності, з приводу яких виникають конфліктні ситуації; по-друге, спонукають мобілізацію правовідносин; по-третє, супроводжуються підвищеною емоційністю учасників; по-четверте, детерміновані об'єктивними й суб'єктивними передумовами; по-п'яте, мають як двосторонній, так і багатосторонній характер; по-шосте, конфронтація цінностей і намірів учасників; по-сьоме, можуть мати прихований чи явний характер. Перелічені особливості прояву конфліктних правовідносин виступають основою визначення їх правової природи.

Однак, аналізуючи особливості конфліктних правовідносин, необхідно звернути увагу й на їх рівні:

I. Соціально-філософський рівень передбачає вивчення соціального конфлікту як певного етапу розвитку соціальної суперечності. У даному випадку поняття «соціальний конфлікт» охоплює широкий спектр різних проявів суперечностей соціальної дійсності, колізій, зіткнень у суспільно-му житті. Окреслений рівень є загальною методологічною основою, що визначає спрямованість досліджень соціального конфлікту на всіх інших рівнях;

II. Соціологічний рівень – вивчаються причини і динаміка конфліктів великих спільнот – верств, груп та інших соціальних прошарків.

III. Індивідуально-психологічний (особистий) рівень – вивчаються психофізичні особливості та характеристики окремої особи у їх впливові на виникнення конфлікту, динаміку поведінки особи в конфліктній ситуації. Останні два рівні конфліктних правовідносин переважно притаманні саме теорії управління.

IV. Психологічний рівень пов'язується з різними аспектами психолого-емоційного сприйняття навколишньої дійсності.

V. Психолого-педагогічний рівень, за допомогою якого простежуються особливості педагогічного впливу на учасників конфліктних правовідносин, на їх виникнення, динаміку поведінки особи в конфлікті.

VI. Правовий рівень зумовлює перетворення звичайного соціального конфлікту в юридичний і має місце в тому випадку, коли по ходу конфліктних дій сторонами так чи інакше порушуються існуючі правові норми. Таким чином, юридичний конфлікт являє собою вторинне за походженням утворення, в основі якого лежать звичайні соціальні, політичні, національні, економічні, ідейні, сімейні та інші конфлікти. Базового змісту конфлікт набуває в разі його переростання в правову юридичну форму.

Одна з основних властивостей юридичного конфлікту полягає в тому, що в якій би сфері він не відбувався, він пов'язаний з виконанням (реалізацією) або порушенням тих чи інших норм права, а також з виникненням, змінами або припиненням правових відносин між фізичними чи юридичними особами.

Переходячи до розгляду компромісних правовідносин, слід зазначити, що вони посідають окреме місце серед стилів конфліктної поведінки.

Аналіз літературних джерел дає змогу визначити структурні елементи компромісу, сутність яких, на переконання М. Новікової, становлять умови, дії, стани тощо [6, с. 49]:

- наявність конфліктної ситуації, що потребує розв'язання;
- наявність мети;
- наявність ініціатора компромісної угоди;
- визначення критерію того моменту, коли подальша непоступливість, відмова від взаємного обговорення варіантів виходу із ситуації веде до значних особистих матеріальних і моральних втрат;
- психологічна та інтелектуальна готовність до співробітництва на умовах компромісу;
- добровільність прийняття компромісного рішення;
- підготовка до компромісного рішення та визначення суті компромісної угоди з обговоренням змісту поступок;
- самостійність обрання варіанта прийняття рішення сторонами;
- укладання компромісної угоди;
- створення умов щодо неможливості ухилення від виконання компромісної угоди;
- отримання позитивних наслідків як кінцевого результату компромісу у вигляді бажаного інтересу, позитивного морально-психологічного стану.

На нашу думку, до характерних рис компромісних правовідносин слід віднести такі:

- 1) є обов'язковою умовою вирішення конфліктних правовідносин;
- 2) можуть бути спрямовані як до конкретного суб'єкта, та і до невизначеного кола осіб;
- 3) необхідною умовою виникнення, зміни і припинення компромісних правовідносин є наявність компромісної норми;
- 4) необхідною умовою компромісних правовідносин є наявність згоди між їх учасниками;
- 5) спрямовані на регулювання, охорону та захист прав і свобод учасників;
- 6) компромісні правовідносини є правовим механізмом регулювання згоди суб'єктів.

Отже, беручи до уваги перелічені положення, можна зробити конструктивний висновок про те, що компромісні правовідносини є різновидом суспільних відносин, які діють на основі нормогодження, спрямованих на досягнення між їхніми суб'єктами правової згоди.

Аналіз правовідносин у досліджуваній сфері потребує визначення їх змісту. Його основу становлять категорії конфлікту та компромісу. Проблема з'ясування ролі та значення компромісу та конфлікту у змісті правовідносин як елементу загальної структури правових відносин є доволі актуальною, адже саме від розуміння цих двох понять та від характерних особливостей їх розвитку залежить використання тих або інших прав суб'єктами правовідносин, залежить своєчасне запобігання або, у разі виникнення, вирішення спірної ситуації – правового конфлікту.

Конфлікт і компроміс можна розглядати у межах трьох напрямів дослідження: органічно-структурного, конфліктно-радикального та антропологічно-комунікативного. Перший напрям дослідження відображає суспільство та форми його організації як узгоджено функціонуючі системи і характеризується домінуванням категорії «компроміс» над категорією «конфлікт». Своєю чергою другий напрям дослідження характеризується тим, що категорія «компроміс» розглядається як приватний випадок категорії «конфлікт», остання є домінуючою у сфері суспільних відносин. Щодо третього напрямку дослідження, то проблема компромісу і конфлікту в межах цієї концепції розглядається на рівні взаємозв'язків між людьми, будь-то макрозв'язки (держава) або мікрозв'язки (група осіб). При цьому компроміс та конфлікт досліджуються як рівнозначні взаємодіючі категорії суспільного життя [7, с. 8].

Аналіз думок вчених щодо віднесення тих чи інших елементів до змісту правовідносин надав змогу дійти висновку про його вузьке та широке розуміння. Вузьке розуміння полягає у віднесенні до змісту правовідносин суб'єктивних прав та обов'язків; а широке, крім цього, – ще й поведінки суб'єктів та їх відповідальності (діяльність або бездіяльність).

На сучасному етапі розвитку соціальних процесів ускладнилось сприйняття суб'єктами необхідності виконання покладених на них обов'язків та дотримання зобов'язань. З огляду на це у межах названих форм виникають різноманітні правові конфлікти, що значно ускладнюють процес

реалізації норм права, а отже, гальмують розвиток держави, розбудову дієздатних структур громадянського суспільства.

У загальній теорії права зміст будь-якого правовідношення розглядається як структурно-організаційна єдність. Правовий спір являє собою особливе охоронне правовідношення, склад якого утворюють його суб'єкти, а структуру – певний спосіб зв'язку прав і обов'язків, що виражається через взаємні вимоги і заперечення. У цьому контексті для позначення як нормативної, так і теоретичної конструкції правового спору обґрунтовано використовувати термін «зміст». Він дає змогу охопити склад учасників спору і його структуру, виражену через суб'єктивні розбіжності з приводу певного предмета і у зв'язку з певною підставою.

Правовий конфлікт і правовий компроміс проявляються у різних видах правовідносин, зокрема, у їх змісті за допомогою форм реалізації прав. При цьому основними видами форм реалізації прав при існуванні правових конфліктів є їх виконання та дотримання. Правові конфлікти, динаміка яких здійснюється у межах дотримання правових норм, безпосередньо пов'язана з їх використанням. Це пов'язано з тим, що кожному праву одного суб'єкта кореспондує відповідний обов'язок іншого. Такі правові конфлікти у рамках наведених форм реалізації права існують у всіх галузях права [8, с. 22].

Найбільш поширеними правокомпромісними засобами упорядкування конфліктів, які виникають при реалізації учасниками відносин своїх прав та виконанні ними обов'язків, визначено: внесення змін і доповнень до законодавства; прийняття правозастосовних рішень спеціально уповноваженими суб'єктами, передусім компетентними органами у вирішенні конфліктних ситуацій, зокрема судами; необхідність урахування зарубіжного досвіду при вирішенні аналогічних конфліктних ситуацій тощо.

Сучасна соціально-економічна, політична ситуація, у якій перебуває Україна, зумовлює необхідність проведення якісного удосконалення її національного законодавства як засобу легальної організації й регулювання процесу суспільного розвитку. У зв'язку із цим актуалізується завдання теоретичного аналізу правовідносин у різних сферах. Це стосується загальнотеоретичних передумов і підстав виникнення таких відносин, дослідження їх розвитку, умов і чинників припинення. Крім того, потребують цілісного дослідження окремі підстави виникнення, зміни та припинення правовідносин, які мають особливий вплив на динаміку правовідносин, зокрема, такими можна визначити компроміс та конфлікт.

Конфлікти в сучасному суспільстві являють собою зародження та прояви об'єктивно існуючих соціальних суперечностей. Суперечності суспільства є специфічним відображенням його суті, його вирішальною, рушійною силою розвитку.

Серед причин виникнення конфліктів найдоцільніше вирізнити: обмеження ресурсів, які необхідно розподіляти; 2) взаємозалежність завдань; 3) відмінність у цілях, недостатня узгодженість цілей окремих груп та індивідів; 4) недостатній рівень професійної підготовки; 5) невизначеність перспектив зростання; 6) психологічний феномен [9, с. 32].

Доволі важливим аспектом будь-якого конфлікту є шляхи і способи його упередження, припинення і вирішення. Якщо брати це до уваги, то майже кожен із них можна назвати юридичним, оскільки не буває, напевно, такого випадку, коли не було б можливим за допомогою юридичних норм та інститутів втрутитися в розвиток тих чи інших подій. Не кожен конфлікт є юридичним, але майже кожен може завершуватись тією чи іншою юридичною процедурою. Юридичні можливості упередження, вирішення або припинення конфлікту в принципі є ширшими, ніж правова природа конфлікту. Однак у більшості випадків для юридичного втручання в конфлікт із самого початку існують правові підстави.

Вирішення конфлікту – це та або інша позитивна дія (рішення) самих суб'єктів конфлікту або третьої сторони, що припиняє протистояння мирними засобами або шляхом вирішення суперечностей, що перебувають в основі конфлікту, або шляхом узгодження інтересів протидіючих сторін, або шляхом імперативного припису відповідного органу. Головна риса юридичного вирішення конфліктів полягає у його регламентації правовими нормами. Конфлікт легше вирішити, коли є відомими правила взаємодії сторін і можливі наслідки розгляду проблеми. У стані ж невизначеності це зробити складніше. Проте зазначимо, що іноді значна формалізація дій і відносин конф-

лікуючих сторін, що є характерною для юридичних процедур, стає перешкодою у досягненні домовленостей [10, с. 191].

Головна, вирішальна передумова припинення конфлікту – усунення об'єктивних причин, що породили конфліктну ситуацію. Оскільки конфлікт залежить як від зовнішніх обставин, так і від самих конфлікуючих суб'єктів, то його вирішення визначається характером впливу цих факторів. До найбільш імовірних фіналів конфліктів можна віднести:

- припинення конфлікту внаслідок взаємного примирення сторін;
- припинення конфлікту шляхом так званого симетричного його вирішення (обидві сторони виграють або програють);
- припинення конфлікту шляхом асиметричного рішення (коли виграв одна сторона);
- переростання конфлікту в інше протиставлення;
- поступове згасання конфлікту.

До дієвих передумов розв'язання конфліктів відносять: діагностику протиставлення, прогнозування ходу і наслідків конфлікту. Прояснення суті конфліктної ситуації, її об'єктивне розуміння, адекватне усвідомлення учасниками конфлікту може бути підставою для компромісів, а також у деяких випадках зовсім вичерпати конфлікт. Наявні механізми вирішення конфліктів у основному можна звести до двох видів: розв'язання конфлікту самими учасниками чи за допомогою втручання третьої сторони [11, с. 317].

До умов, що сприяють регулюванню і вирішенню конфліктів, справедливо відносять рівнозначне співвідношення сил протиставлення сторін і визнання ними процедури переговорів як способу вироблення взаємоприйнятних рішень. Проте позитивний результат можливий тільки в тому випадку, якщо суб'єкти конфлікту проявляють до того волю, здатність вести переговори, схильність до компромісів, що, своєю чергою, охоплюють:

- взаємне з'ясування позицій сторін;
- виявлення зони та рівня конфронтаційних домагань;
- знаходження неконфронтаційного поля (його цінностей, зони взаємних поступок);
- виявлення умов компромісу;
- виявлення предмета взаємних поступок з метою ослаблення конфлікту або недопущення його зриву в деструктивну фазу;
- визначення заходів і форм гарантії досягнутої угоди.

Висновки. Таким чином, до структурно-функціональних елементів юридичного компромісу варто віднести: наявність конфліктної ситуації, що потребує розв'язання; мету; ініціатора компромісної угоди; визначення критерію того моменту, коли подальша непоступливість, відмова від взаємного обговорення варіантів виходу із ситуації веде до значних особистих матеріальних і моральних втрат; психологічна та інтелектуальна готовність до співробітництва на умовах компромісу; добровільність прийняття компромісного рішення; підготовка до компромісного рішення та визначення суті компромісної угоди з обговоренням змісту поступок; самостійність обрання варіанта прийняття рішення сторонами; укладання компромісної угоди; створення умов щодо неможливості ухилення від виконання компромісної угоди; отримання позитивних наслідків як кінцевого результату компромісу у вигляді бажаного інтересу, позитивного морально-психологічного стану. Визначені елементи компромісу взаємопов'язані, мають свою логіку взаємодії та, по суті, складають специфічний дієвий регулятивний, народжений у практиці людської життєдіяльності, механізм. Цей механізм має структуру лінійного типу, що відповідає логіці: від цілеполягання до найшвидшого досягнення мети з найменшими втратами – психологічними, матеріальними, часовими тощо.

Список використаних джерел

1. Іванов В. М. Юридична конфліктологія: навч. посібник. Київ: МАУП, 2004. 224 с.
2. Тихомирова С. Б., Постоловський С. Р. Конфліктологія та теорія переговорів: підручник. Рівне: Перспектива, 2007. 389 с.
3. Хлібороб Н. Є. Теоретико-правові аспекти сутності публічно-правових спорів. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2010. № 3. С. 214–220.
4. Мадіссон В. Правова конфліктологія та юридичний конфлікт у приватних правовідносинах. *Право України*. 2003. № 9. С. 39–44.

5. Тімашов В. О. Юридичний конфлікт: сутність, визначення, структура, форми, складники. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2011. № 3 (6). С. 26–31.
6. Новікова М. М. Юридичний компроміс як фактор оптимізації механізму правового регулювання: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Харків, 2007. 198 с.
7. Бобровник С. Теоретико-методологічні засади дослідження компромісу і конфлікту в праві. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 4. С. 8–12.
8. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія. Основи юридичної діяльності: навч. посібник. Київ: Знання, 2005. 655 с.
9. Скібіцька Л. І. Конфліктологія: навч. посібник. Київ: Центр учбової літ., 2007. 384 с.
10. Жорнокуй Ю. Шляхи вирішення конфліктних ситуацій (корпоративних конфліктів) в акціонерних товариствах. *Право України*. 2009. № 10. С. 190–199.
11. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навч. посібник. Київ: Знання, 2005. 655 с.

References

1. Ivanov V. M. Yurydychna konfliktolohiia. Navch. posibnyk. Kyiv: MAUP, 2004. 224 s.
2. Tykhomyrova Ye. B., Postolovskyi S. R. Konfliktolohiia ta teoriia perehovoriv: Pidruchnyk. Rivne: Perspektyva, 2007. 389 s.
3. Khlaborob N. Ye. Teoretyko-pravovi aspekty sutnosti publichno-pravovykh sporiv. *Derzhava ta rehiony*. Seriia: Pravo. 2010. № 3. S. 214–220.
4. Madisson V. Pravova konfliktolohiia ta yurydychnyi konflikt u pryvatnykh pravovidnosynakh. *Pravo Ukrainy*. 2003. № 9. S. 39–44.
5. Timashov V. O. Yurydychnyi konflikt: sutnist, vyznachennia, struktura, formy, skladnyky. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2011. № 3 (6). S. 26–31.
6. Novikova M. M. Yurydychnyi kompromis yak faktor optymizatsii mekhanizmu pravovoho rehuliuвання: Dys. na здобuttia nauk. stupenia kandydata yurydychnykh nauk: Spets. 12.00.01. Kharkiv, 2007. 198 s.
7. Bobrovnyk S. Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia kompromisu i konfliktu v pravi. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2008. № 4 S. 8–12.
8. Husariev S. D., Tykhomyrov O. D. Yurydychna deontolohiia. Osnovy yurydychnoi diialnosti: Navch. posibnyk. Kyiv: Znannia, 2005. 655 s.
9. Skibitska L. I. Konfliktolohiia: Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Tsentri uchbovoi l-ry, 2007. 384 s.
10. Zhornokui Yu. Shliakhy vyrishennia konfliktnykh sytuatsii (korporatyvnykh konfliktiv) v aktsionernykh tovarystvakh. *Pravo Ukrainy*. 2009. № 10. S. 190–199.
11. Husariev S. D., Tykhomyrov O. D. Yurydychna deontolohiia (Osnovy yurydychnoi diialnosti): Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Znannia, 2005. 655 s.

Бобровник С. В. Правовідносини у сфері правового конфлікту та компромісу: особливості, зміст і практичне значення

У статті розкрито актуальність комплексного дослідження феноменів компромісних і конфліктних правовідносин. Аналізуються різні наукові підходи щодо розуміння конфліктних правовідносин. На основі існуючих підходів щодо розуміння конфліктних правовідносин та їх ознак виокремлено найбільш притаманні їм риси. Виокремлено характерні риси компромісних правовідносин.

Зазначено, що правовий конфлікт і правовий компроміс проявляються у різних видах правовідносин, зокрема у їх змісті за допомогою форм реалізації прав. При цьому основними видами форм реалізації прав при існуванні правових конфліктів є їх виконання та дотримання. Правові конфлікти динаміка яких здійснюється у межах дотримання правових норм безпосередньо пов'язана з їх використанням. Це пов'язано з тим, що кожному праву одного суб'єкта кореспондує відповідний обов'язок іншого. Такі правові конфлікти у рамках наведених форм реалізації права існують у всіх галузях права.

Визначено найбільш поширені правокомпромісні засоби упорядкування конфліктів, які виникають при реалізації учасниками відносин своїх прав та виконанні ними обов'язків. До умов, що сприяють регулюванню і вирішенню конфліктів, віднесено рівноважне співвідношення сил протидіючих сторін і визнання ними процедури переговорів як способу вироблення взаємоприйнятних рішень. Зауважено, що позитивний результат можливий тільки в тому випадку, якщо суб'єкти конфлікту проявлять до того волю, здатність вести переговори, схильність до компромісів.

Ключові слова: правовий конфлікт, правовий компроміс, правовідносини, зміст правовідносин, конфліктна ситуація.

Bobrovnyk S. V. Legal relations in the field of legal conflict and compromise: features, content and practical significance

The relevance of a comprehensive study of the phenomena of compromise and conflict relations is due to the lack of special studies of the concept, features, content and nature of these categories, the prospects for the use of compromise relations in practice to overcome conflict situations.

Analyzing the various scientific approaches to understanding conflicting relationships, we can conclude that the most common are: Conflict approach, activity approach, material approach, formal (procedural) approach.

Based on existing approaches to understanding conflict relationships and their features, we will try to identify the most inherent features: first, the subject is social or material values, about which there are conflict situations; secondly, encourage the mobilization of legal relations; third, accompanied by increased emotionality of participants; fourth, determined by objective and subjective preconditions; fifth, it is both bilateral and multilateral; sixth, the confrontation of values and intentions of the participants; seventh, they may be latent or overt. These features of the manifestation of conflicting legal relations are the basis for determining their legal nature.

In our opinion, the characteristic features of compromise legal relations include the following:

- 1) is a prerequisite for resolving conflicting legal relations;
- 2) can be directed both to a specific subject and to an indefinite number of persons;
- 3) a necessary condition for the emergence, change and termination of compromise legal relations is the presence of a compromise rule;
- 4) a necessary condition for a compromise legal relationship is the presence of agreement between their participants;
- 5) aimed at regulating, protecting and defending the rights and freedoms of participants;
- 6) compromise legal relations are a legal mechanism for regulating the consent of the subjects;

Legal conflict and legal compromise are manifested in various types of legal relations, in particular in their content through forms of realization of rights. At the same time, the main types of forms of realization of rights in the presence of legal conflicts are their implementation and observance. Legal conflicts, the dynamics of which is carried out within the framework of compliance with legal norms is directly related to their use. This is due to the fact that each right of one entity corresponds to the corresponding duty of another. Such legal conflicts within the framework of the above forms of law enforcement exist in all branches of law.

The most common means of compromising the right to compromise conflicts that arise when participants exercise their rights and perform their duties are: making changes and additions to the law; adoption of law enforcement decisions by specially authorized entities, first of all, competent bodies in resolving conflict situations, in particular by courts; the need to take into account foreign experience in resolving anthological conflict situations, etc.

– definition of measures and forms of guarantee of the reached agreement.

Thus, the structural and functional elements of a legal compromise include: the existence of a conflict situation that requires resolution; goal; the initiator of the compromise agreement; determination of the criterion of the moment when further intransigence, refusal to mutually discuss ways out of the situation leads to significant personal material and moral losses; psychological and intellectual willingness to cooperate on terms of compromise; voluntary compromise decision-making; preparation for a compromise decision and determination of the essence of the compromise agreement with discussion of the content of concessions; independence of the choice of the decision-making option by the parties; concluding a compromise agreement; creating conditions for the impossibility of evading the implementation of the compromise agreement; obtaining positive consequences as the end result of a compromise in the form of a desired interest, a positive moral and psychological state. Certain elements of compromise are interconnected, have their own logic of interaction and, in fact, constitute a specific effective regulatory mechanism, born in the practice of human life. This mechanism has a structure of a linear type that corresponds to logic: from goal-setting to the fastest achievement of the goal with the least losses - psychological, material, time, and so on.

Key words: legal conflict, legal compromise, legal relations, content of legal relations, conflict situation.

DOI: 10.33663/2524-017X-2022-13-8